

DE ZWERFSTEEN

PERIODIEK ORGAAN VAN DE HISTORISCHE VERENIGING STEENDEREN



Huwelijksfeest c.q. intocht van het doktersechtpaar Longhuijzen-Noordhoek Hogt in 1907. Zie pag. 3

(Collectie Boogman-Van der Kolk)

HVS

- Voorwoord
- Van de Bestuurstafel
- Foto-archief

- In memoriam
- Henne Scholtens' boerderij blijft behouden

2000/1

ISSN: 1386 - 5943
Oplage: 400 ex.
mei 2000

VOORWOORD...

Zaterdag 31 december 1999, 24.00 uur... het licht bleef aan, de CV deed het nog en flessen mineraalwater behoefden niet te worden aangebroken, want ook dat heerlijk gemeentenat bleef stromen! We zijn in het jaar 2000 en hebben genoten van wild of tam met een glas mooie rode weelde en nog belangrijker... de familieband bij elkaar.

Uit mijn jeugd weet ik nog, dat de kerstboom met échte kaarsjes mocht branden en 'middenstands omzet' lag er onder. Tradities, die van vader op zoon/dochter overgedragen worden.

31 december ben ik met mijn schetsboek naar een nieuwe traditie op de Covik geweest. Het jaar werd uitgeluid met Carbid en velen genoten van de klappers en... mogelijk van suizende oren.

Het nieuwe jaar verliep in aanvang vlekkeloos en ook de laatste activiteiten van de HVS brachten veel leden op de been. Spreken we over ons Ronde tafelgesprek, dan hadden we toch meer dan honderd leden en gasten op de been en de Algemene Ledenvergadering met na de pauze prachtige Achterhoek-Twentse klanken was goed voor ruim tachtig leden. De HVS krijgt een activiteit 'kern' van leden, die de avonden komen bijwonen en ook leden van de laatste jaren weten de weg naar onze informatieve avonden te vinden. Bijna traditioneel hadden wij dus een stukje humor na de pauze van de Algemene Ledenvergadering en dat moet kunnen!

Inmiddels zitten wij in mei van het jaar 2000 en u ontvangt tegelijkertijd de Zwerfstenen 2000/1 en 2000/2. De redactiecomputer was defect en kon niet meer worden opgestart. Gelukkig was een gedeelte van de zgn. harde schijf te redden, vandaar dat wij dus twee Zwerfstenen met de verspreiding samen hebben gevoegd. Nummer 2000/2 is een geschiedschrijving van de korenmolens "De Hoop" te Rha en mijn complimenten aan onze redacteur/scribent in de zgn. buitendienst Anton Metz.

Wij nemen afscheid van Kees en Anne Scheiffers, die gaan verhuizen naar Delden in Twente. Hartelijk dank voor jullie inzet bij de Zwerfsteen van de afgelopen jaren en wij hopen dat jullie nog vele jaren in de buurt van de (klein)kinderen in het Twentse mogen krijgen.

Verdi van Leuvensteijn-Breukink en Paul Kok blijven over in de redactie en... dat is ongetwijfeld te beschieden voor de toekomst! Wie voelt zich geroepen van een redactieduo een trio te maken en graag willen wij uitgroeien tot een kwartet. Laat het weten en stuur gerust een briefje aan de secretaris of de redactie...

Veel leesplezier met de eerste Zwerfsteen van een nieuwe eeuw. Cultuurhistorisch Steenderen wordt weer op de wenken bediend.

Paul Kok, voorzitter

VAN DE BESTUURS-TAFEL...

Fundamentmuur vm. Slot Bronckhorst

In de Algemene Ledenvergadering van maart 2000 werd door Dr. Sjeff de Jong te Bronckhorst een pleidooi gehouden een stukje fundament van de kasteel- of burchtmuur van het vm. Slot Bronckhorst voor de geïnteresseerde op te graven en -evt geconserveerd / geres-taureerd- zichtbaar te maken.

Een dergelijk stuk(je) muur zou in een toeristische- en cultuurhistorische route kunnen worden opgenomen met o.a. voor de jeugd een educatief karakter.

Deze kasteelmaterie bracht een levendige discussie in de ALV teweeg en dat is een goede zaak. De HVS leeft!

Er bleken duidelijk voor- als ook tegenstanders, temeer voor een dergelijke vorm van archeologie schriftelijke toestemming gegeven moet worden van de eigenaar, de Rijksdienst voor de Monumentenzorg te Zeist als ook het Rijks Oudheidkundig Bodemonderzoek te Amersfoort. De kasteelheuvel, waarin het Rijksmonument (de fundamenten van het vm. slot) ligt is eigenaar van de Staat der Nederlanden en de beherende instantie is Staatsbosbeheer met een regionaal kantoor te Brummen.

Het bestuur heeft in haar vergadering van j.l. 17 april 2000 besloten een brief aan voornoemden te laten uitgaan met een uitnodiging van de HVS een studie te overwegen cq een zgn. haalbaarheidsonderzoek te gaan uitvoeren en dit plan eventueel op bescheiden formaat al dan niet te realiseren. Uit educatief oogpunt kan het een stuk historische meerwaarde leveren aan ons nageslacht. Dit alles in overleg met de regionaal archeoloog en de beherende- en controlerende instanties en mogelijk is het van belang met partijen een keer van gedachten te wisselen. In de archeologie zijn zeer uiteenlopende meningen van toepassing en wij menen er goed aan te doen de discussie daar te voeren... waar ze hoort!

Pas als er een schriftelijke toestemming van deze instanties is zouden wij een eventueel plan kunnen overwegen cq onze medewerking kunnen geven en mocht deze niet komen -hetgeen neerkomt op een verbod- dan zal het bestuur zich bij deze uitslag neerleggen.

Behoud historisch straatwerk van de Vrendenbargsedijk te Baak

In de pers is de laatste originele klinkerweg in de gemeente Steenderen uitvoerig aan de orde geweest. Een vijftigtal mensen uit Baak heeft onze 'hulp' gevraagd, mn. ook in het opperen van mogelijkheden de pracht historische weg te behouden met de bescheiden middelen, die de gemeente heeft.

Voor de duidelijkheid is het gegeven, dat de gemeente in vele decennia amper een hand aan de weg heeft uitgestoken! Nu moet dan handelend worden opgetreden ivm eventuele aansprakelijkheidsaspecten bij ongevalen, letsels etc.

De discussie aangaande het behoud van de Vrendenbargsedijk te Baak is ook in het bestuur van de HVS op 17 april 2000 aan de orde geweest.

"De Zwerfsteen" is de kwartaaluitgave van de historische vereniging der gemeente Steenderen. Opgericht d.d. 1 juni 1992.

BESTUUR:

voorzitter:
Paul Kok
Wehmestraat 1a
7221 BT STEENDEREN
0575-451444

secretaris:
Yvonne Koning
Paardestraat 7
7221 NE STEENDEREN
0575-452624

1e penningmeester:
Fred v.d. Mijle
Hofstraat 4
7223 LR BAAK
0575-441806

leden:
Gerrit Tijkken
Dr. A. Ariënsstraat 6
7221 CC STEENDEREN
0575-451437

Wil Kleine Haar
Dr. A. Ariënsstraat 7
7221 CA STEENDEREN
0575-450509

Bertus Rietberg
Hoogstraat 23
7227 ND TOLDIJK
0575-452004

REDAKTIE:

Verdi van Leuvensteijn-Breukink
Bronckhorsterweg 21
7221 AB STEENDEREN
0575-451868

Kees en Anne Scheiffers
Bronckhorsterweg 22
7221 AC STEENDEREN
0575-452508

eindredactieadres:
Paul Kok
Wehmestraat 1a
7221 BT STEENDEREN
Tel./fax 0575-451209

CONTRIBUTIE:

Bankrelatie:
Regiobank Steenderen
Bankrekening nr.: 68.52.89.710
t.n.v. de Historische Vereniging Steenderen.

Wij verzoeken U bij lidmaatschap-opgave gelijktijdig de contributie over te maken. Uw betalingswijze is tevens de garantie dat U in het ledenbestand bent opgenomen.

Contributie 2000:

f 25,- voor individuele leden
f 35,- voor echtparen of samenwonenden.

Alle goede bedoelingen ten spijt meent het bestuur dat het historisch straatmateriaal, zgn. vijfduims klinkers voor het nageslacht behouden moet blijven! In de gemeenteraad is de weg ook aan de orde geweest en wel de volgende voorstellen zijn gedaan:

- a) her en der herstellen voor ruim f. 60.000,-- en dan spreken we van evt verzakkingen, gaten, bobbels etc.
- b) totaal repareren voor ruim f. 230.000,--
- c) de weg uitnemen (ong. 3600+ m2 antiek straatwerk), het klinkerwerk verkopen aan een aannemer, een betonklinkerweg terugkrijgen en ruim f. 30.000,-- bijbetalen door de gemeente Steenderen.

De HVS is van mening, dat de Vrendenbargsedijk een unieke cultuurhistorische waarde vertegenwoordigt, welke nóg groter is dan de bedragen hierboven. Samen met de Langedijk, welke nog een zgn. geschaafde zandweg is hebben we hier te maken met unieke zgn. Markewegen, welke een beschermde status -ook provinciaal of landelijk- zouden moeten hebben!

Alleen voorstel a) blijft voor ons over en de HVS wil meedenken aan het behoud en wij willen tzt een oproep aan de leden en aan/omwonenden doen met evt. zelfwerkzaamheid de nota van herstel tot een aanvaardbaar peil te brengen.

Overigens is hier ook sprake van op de lange baan schuiven van onderhoud en met twee maten meten, want tussen Bronkhorst en de A. Ariënsstraat kon enkele jaren geleden wel een herstel in deze sfeer plaatsvinden terwijl er moderner straatmateriaal (asfalt) in de weg lag. Er zijn ook andere mogelijke 'behoudskanalen' aangeboord en wie weet... Iedere gulden is van harte meegenomen. Verheugend is te noemen dat ook ons gemeentebestuur bewogen is van de vele reacties in Baak en ook mee wil denken. De HVS meent... samen sterk en wij bouwen voort aan de toekomst van ons verleden, doch de klinkerweg eruit... nooit!

Activiteiten zusterverenigingen

Het bestuur wordt regelmatig door collega historische verenigingen geïnformeerd aangaande haar activiteiten en bijvoorbeeld tentoonstellingen.

We hebben altijd te maken met de tijdelijkheid van tentoonstellingen en de verschijningsdata van onze bladen. Het heeft immers geen zin de tentoonstelling in ons blad te noemen, als deze reeds is geëindigd. Evenzo activiteiten/lezingen van collega verenigingen, die reeds zijn geweest. Wij verwijzen onze leden graag naar de regionale dagbladen en ook kan Teletekst van TV Gelderland een goede informatiebron zijn!

Daar waar het zin heeft zullen wij u informeren, doch wij willen u niet lekker maken met een mooie tentoonstelling, die reeds afgelopen is...

Jaarverslagen etc.

Het bestuur heeft besloten komende winterperiode een jaarverslag van de vereniging in de Zwerfsteen op te nemen. Het betreft het jaarlijkse verslag van de secretaris en een financieel verslag van de penningmeester. We denken dan aan het eerste blad voorafgaande telkens de ALV in de maand maart.

Tentoonstelling

t/m 12 juni 2000 is er nog een interessante tentoonstelling in het Historisch Museum Apeldoorn te zien. Onderwerp "Omkijkende Vrouwen" en twintig vrouwen in de leeftijd van 6 tot 100 jaar hebben de tentoonstelling samengesteld.

De rol en ontwikkeling van de vrouw in het dagelijks leven van de twintigste eeuw wordt prachtig uitgebeeld. De moeite waard om eens op een regenachtige dag naar het Historisch Museum Apeldoorn aan het Raadhuisplein 8 te gaan. Bel eerst voor de openingstijden.

Oude- en nieuwe agrarische dagen in Bronkhorst

Noteer in uw agenda of streep het aan op de kalender. De Gelderse Land- en Tuinbouw Organisatie in samenwerking met Dick Groot Tjootink en anderen organiseren weer een zgn. 'oude agrarische dag' met de presentatie van de landbouw toen en nu en wel op zaterdag 29 en zondag 30 juli 2000. Plaats van handelen... Bronkhorst. Op de akker aan de Boterstraat weer de oogst van rogge met de echte hand- en paardekrachten. Op het marktplein activiteiten van de Iesselschoters, oude beroepen etc. Het lijkt wel het begin van een Bronkhorster Fair... De plaatselijke ruitervereniging is ook van de partij en laat het weer meewerken.

FOTO VOORPAGINA

Dergelijke familiefoto's, buurtfoto's, kermisfoto's als ook foto's van hoogtepunten in het familie- en dorpsleven liggen breed verspreid in vele dozen op de zolders binnen onze gemeentegrenzen...

Er zijn ongetwijfeld foto's van: het duurste paard van Steenderen, de mooiste koe van de hoeve, de adel van Baak, boerderijen die gesloopt zijn, de Zutphen-Emmerikse stoomtram, ongevallen en branden in vroeger tijden, hoog water in Olburgen en het stadse leven van Bronkhorst om maar een aantal voorbeelden te noemen. Deze foto is genomen voor het oude doktershuis op de plek waar nu de ingang van de dierenartsenpraktijk in Steenderen is gevestigd t.o. de boerderij "Het Anker" het vm. 'Boogmanshuis'. In 1917 werd het huis gekocht door de familie C. Breukink, vader van mevrouw J.C. Breukink, thans woonachtig aan de Wehmestraat.

Van links naar rechts:

Mies Boogman, 17 jaar en aan haar arm Moeder Heezen. In het midden met witte stola het bruidspaar, daarachter Willem Boogman. Daarvoor Grada Heezen, daarnaast Jan Boogman. Achter het hek -zonder hoed- Johanna Boogman, naast haar grootmoeder Boogman. Uiterst rechts Hendrik Heezen en daarvoor met kanten kraag Bertha Heezen.

Het nieuwe doktersechtpaar werd duidelijk door de buurt ingehaald, want de familie Boogman en Heezen waren de naaste burens. Compleet met de koets, alles in het 'groen' en 'roosjes' en onze driekleur mocht niet ontbreken...

Onze 'commissie archief' wil graag dergelijke foto's voor ons nageslacht behouden. In veel gevallen is het gissen naar de afgebeelde personen en denk eens in hoe dat destijds moet zijn gegaan met een grote platencamera en een zwarte doek over het hoofd.

OVER J.F. OLTMANS

Door: A. Blok

Vervolg Zwerfsteen 99/3

Oltmans had met "De Schaapherder", dat hij niet meer onder pseudoniem had geschreven, zoveel naam gemaakt dat hij in 1841 van Potgieter het verzoek kreeg om toe te treden tot de redactie van het tijdschrift "De Gids". Hij bleef dat vier jaar, maar schreef in die periode geen werken van betekenis. In 1845 bedankte hij als redacteur.

Omdat zijn gezondheid te wensen overliet, hij leed aan tering, besloot hij in 1847 naar het dorp Steenderen te verhuizen waar hij een kamertje huurde in een pension. En daar schreef hij bij voorkeur in een hut van mos die hij had gebouwd achter in de tuin. Soms kreeg hij bezoek van kinderen uit de buurt die hij van zijn armoedige tracteerde. Door hun kinderstemmen werd zijn eenzaamheid dan tenminste eventjes verdreven.

Op 29 januari 1854 blies Oltmans de laatste adem uit. Hij was een bescheiden, tragische, zieke, maar vooral eenzame figuur die hunkerde naar heldendaden, liefdesavonturen en romantiek.

Stuiveling schreef over hem in zijn standaardwerk "Een eeuw Nederlandse letteren":

"Behalve Bakhuizen van der Brink, die blijkens zijn aandeel aan "De Pestilentie" ook reeds in de periode van zijn klassieke studie minder een kunstenaar dan een artistiek begaafd historicus was, heeft wel niemand Oltmans overtroffen in objectieve aandacht voor het verleden: niet in de zin, dat hij enkel feiten gaf zonder iets van eigen vinding, maar wel zó, dat hij vinding én feiten hanteerde als middel om de geest van een bepaalde periode tot uiting te brengen. Voor hém was geschiedenis een groeiproces dat bestudeerd moest worden en geen verzameling van anecdotes. (...) Al werd voor Oltmans niet, gelijk voor Scott, het verleden zichtbaar in een weidse galerij van zó kleurige beelden, dat als vanzelf zich de bewonderende woorden schikten tot beschrijving, hij kwam Scott althans nabij in belangeloze verering en rustig begrip."

Oltmans is voor veel schrijvers een voorbeeld geweest, zeker in de 19e eeuw toen de historische roman (Van Lennep, mevr. Bosboom-Toussaint) populair was. Ook in "Fulco de Minstrel" van C.Joh. Kieviet, één van de beste historische jongensboeken die er ooit geschreven zijn, is de invloed van Oltmans niet te missen, al kon hij soms, net als Scott, erg langdradig en breedvoerig zijn. Hij is dan ook altijd geliefd gebleven bij zijn lezers, aan wie hij zijn fantasiën kon doorgeven. Zij zijn er hem dankbaar voor geweest. In het plaatsje Steenderen ligt nog altijd zijn graf met een eenvoudig monument met daarop de woorden:

"Dit gedenkteken is geplaatst door eenige dankbare lezers".

Een grotere waardering had men deze eenvoudige man niet kunnen geven.



Henne Scholten "onder de koe" in 1962

IN MEMORIAM

Op 79 jarige leeftijd is 28 januari jongstleden van ons heengegaan Henne Scholten. Henne was een geboren Bronkhorster en hij is er heel zijn leven gebleven.

Eigenlijk kon je Henne ook nergens anders plaatsen. In het huis waar hij is geboren is hij altijd blijven wonen. Hij was een Bronkhorster in hart en nieren.

Henne voelde zich een deel van die gemeenschap en hij was ook erg geïnteresseerd in alles wat zijn geboorteplaats betrof. Met een aangeboren gevoel voor juistheid van zaken kon hij feiten en gebeurtenissen opsommen, die meer dan een mensenleven terug hadden plaatsgevonden, want zijn vader en grootvader waren niet alleen zoals hij bedeed met een goed verstand, maar ook koesterden ze een bijzondere interesse voor 'de loop der dingen'. Vanzelfsprekend is Henne lid van de Historische Vereniging Steenderen geworden en heeft in die kring waardevolle adviezen gegeven. Breeduit heeft hij meegedaan aan hetgeen er in die kleine stad te doen was. We hebben het de revue laten passeren bij zijn uitvaart. Op breed terrein heeft hij zich ingezet voor de gemeenschap. Met opgeheven hoofd trad Henne door het leven, als het ware wetend waarmee en waarvoor hij bezig was. Het gedicht waarmee die gang werd weergegeven laat ik hier ter zijner eer nogmaals volgen:

VADERS ARF

*Ik bun in Oew hand. o God.
En loop ik vaste, Ie trekt mien vlot.
Ie laot mien gaon, Ie zet mien stil'
want alles geet naor Oewen wil.
Had ik gin ongemak vedient?
s al w'ak heb niet van Oew eleend?
k kan zonder Oew gin trad vedan,
mis 'k mien pad, wies Ie 't mien an?
As Ie an 't end mien roepen dös,
griep mien dan vast' en laot niet lös
maor trek' mien op naor Vaders arf,
zo da'k veur eeuwig niet verdarf
k bun in Oew hand, o God
n loop ik vaste, Ie trekt mien vlot.
Ik mark 't altied, altied weer,
Ie laot mien lös.... maor,
e griept mien weer!*

E.J.van L. - Br.

DE BOERDERIJ VAN WIJLEN HENNE SCHOLTEN VOOR ONS NAGESLACHT BEHOUDEN...

Door: Paul Kok

De laatste boer op deze uiterst markante hoeve

Hendrik Gerrit Scholten (geboren 14 maart 1920, overleden 28 januari 2000), zeg maar gewoon 'Henne' was een man van eenvoud, grote diepgang én karakter. Hij had zijn hele leven aan Bronkhorst gegeven en dan bedoel ik mn. het sociale leven van Bronkhorst. Henne was een man van observeren en richting geven aan de zijlijn van het veld, je zou bijna zeggen een diplomaat van deze stad en hij was er altijd voor de naaste!

Sedert 1955 was Henne provisor geweest van "Het Bronkhorster Boek" en "Het Gasthuis van Bronkhorst". Door wijlen dorpsgenoot en rechter Knap zijn deze eeuwenoude organisaties enige decennia geleden begeleid tot een zgn. rechtspersoonlijkheid bezittende stichtingvorm en evenzo in het landelijke Stichtingenregister ingeschreven. Tegenwoordig zijn deze akten ondergebracht bij de Kamer van Koophandel. Het Bronkhorster Gasthuys is waarschijnlijk reeds in de 16e eeuw ontstaan en de lezer zal kunnen begrijpen dat deze instellingen in de loop der eeuwen veel legaten aan grond en opstanden erfden. Een bejaarde kon vroeger zijn oude dag inkopen bij een dergelijke instelling. Zij hadden de taak als ouderen- en ziekenzorg. Zo hebben deze instellingen nog eigendommen in gronden en onroerend goed, welke met een sociaal doel worden verhuurd. Thans -in de tijd van ook andere sociale bijstand en ouderenzorg- heeft men ook het cultureel leven van o.a. Bronkhorst en de regio hoog in het vaandel staan!

Wat maar enkelen wisten... Henne was dé verantwoordelijke voor de Bescherming Bevolking, kortaf 'BB' genoemd in de stad Bronkhorst en dat speelt allemaal in de tijd van de zgn. 'Koude Oorlog', de zestiger jaren van de afgelopen eeuw. Deze BB had in iedere gemeente teams voor bijstand bij een eventueel nucleair treffen tussen Oost en West. Henne heeft zijn BB-erfenis aan de Historische Vereniging Steenderen geschonken, inclusief zijn 'bedrijfskleding' als zgn. blokhoofd. Als we ooit een tentoonstelling tgv van het 25 jarig bestaan van de HVS hebben, dan is deze nieuwe geschiedschrijving hier zeker op zijn plaats.

In het dagelijks leven was Henne een gemiddelde Bronkhorster boer en later een 'bescheiden' boer, want hij is nimmer in de vaart der agrarische volkeren meegegaan. In ons boek tgv het duizend jarig bestaan van Steenderen staat Henne beschreven op de pagina's 250 en 251. Had je rond de Tweede Wereldoorlog pakweg 4 tot 6 koeien, 25 varkens en een scharrelschuur met kippen, dan kon je een bescheiden boterham verdienen. Henne combineerde dit later met enig werk voor andere

(grotere) veehouders en ook monsterde hij melk voor de zuivelfabriek. Voorts inspecteerde hij sloten voor het Waterschap. Dit alles samen bracht brood -en beleg- op de plank, althans in die tijd.

Let wel... van 2 naar 4 en later 6 koeien was een enorme vooruitgang. Wederom een nieuwe stap liet Henne over aan een volgende generatie en we moeten niet gek opkijken als we over enige decennia één boerenbedrijf op 200 of meer HA hebben met enkele honderden koeien. De klok tikt voort en trouwens over dé beroemde klok van Henne moeten we maar in ons jubileumboek van 1996 lezen. We beschrijven een pracht boerderij in Bronkhorst...

De eerlijkste boerderij van Bronkhorst

staat aan de Onderstraat nr. 9. De Rijksmonumentenlijst vermeldt:

nr. 34558 *Boerderij met afgewolfd strodak (XIX A?) - vermoedelijk 1e kwart van de 19e eeuw Red- en in de voorgevel roedenverdeling uit de bouwtijd.*

Er zijn nog kortere beschrijvingen van Rijksmonumenten en ze zijn kenmerkend voor een povere inventarisatie. Een ambtenaar van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg heeft waarschijnlijk in de haast een aantekening gemaakt. Het pand staat toch in Bronkhorst en... derhalve voldoende beschermd en gebleken!

Mijn mening... een **topmonument** voor de gemeente Steenderen want het laat ons een ontwikkeling zien van de tijden van kaarslicht en olielamp tot de tijden van elektriciteit. Een als het ware 'maagdelijk' monument, tot enige decennia geleden goed onderhouden voor de gebruikseisen destijds en nimmer gerestaureerd! In Bronkhorst staan er ook zgn. overgerestaureerde- cq verknoeide panden en hier hebben we te maken met het tegenovergestelde.

Thans moeten we natuurlijk wel kijken naar het doel voor een volgende generatie. De hoeve wordt in 2001-2002 wél grondig gerestaureerd, want waar eens koeien stonden komt straks een kamer en waar eens hooi op slieten opgestoken lag komen een paar slaapkamers.

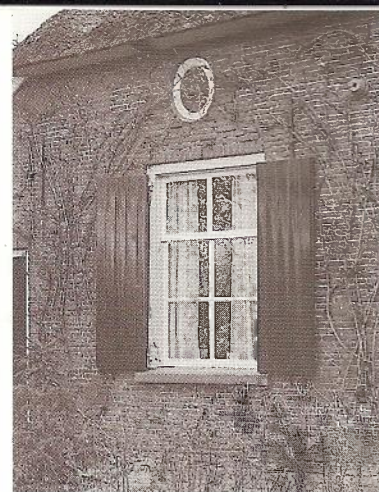
Gaan wij het dak voor dit nieuwe doel restaureren, dan moeten we natuurlijk aan dakbeschot en isolatie denken, want de tijd van de huidige strodokken is echt voorbij. De hoeve had ik eens met Henne nog onder ons beschreven op pag 249 van het jubileumboek tgv 1000 jaar Steenderen, getiteld "Over de drempel van 1996" en u mag van mij gerust aannemen, dat het Openluchtmuseum zo'n eerlijke boerderij met een dergelijk verleden graag in zijn bezit zou willen hebben! Wij documenteren in deze eerste Zwervsteen van een nieuwe eeuw graag voor u, want een dergelijke situatie doet zich in de gemeente Steenderen niet vaak voor.

Ik neem u eerst mee rondom de hoeve

Komt u vanuit Baak naar Bronkhorst gereden, dan hebben we het over de eerste hoeve aan de rechterhand iets verder dan de parkeerplaatsen voor de toeristen, die oh zo snel langs deze boerderij lopen in de richting van de koffie met zgn. 'Bronkhorster koek'. In de voortuin prachtig fruit in de nadagen, want de markante hoogstam moest enkele jaren geleden als gevolg van natuurgeweld een forse loot missen.



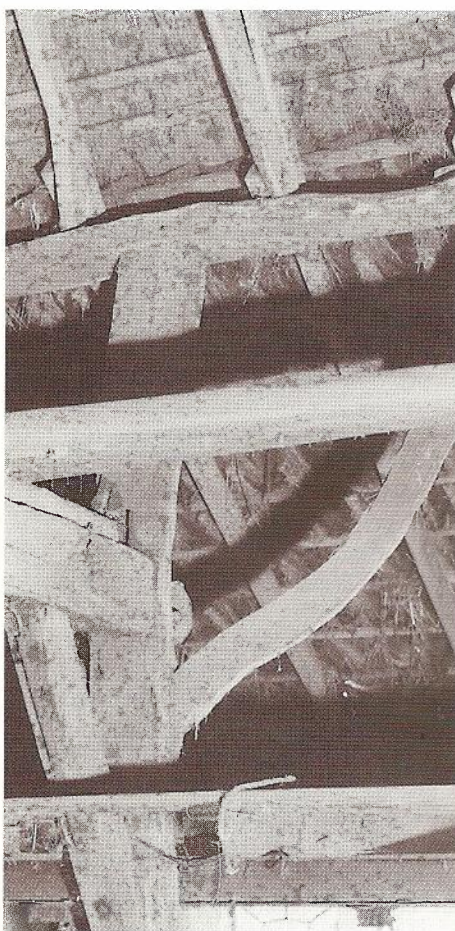
- ▲ Gezicht op de markante hoeve van wijlen Henne Scholten, ze staat op een bescheiden terpachtige verhoging aan de rand van de stad en in de tijden van overvloedig IJsselwater stond het water tot de voordeur. Zie artikel betr. hoge waterstanden in Zwerfsteen 99/4. Boven het kozijn in de voorgevel een ovaal staand zgn. 'koeieoog', uniek in Bronkhorst en dit bracht een beetje daglicht op zolder. Staan we recht voor de gevel, dan valt ons op dat de hoeve in de loop der jaren sterk is verbreed terwijl de hoogte gelijk is gebleven.



Detail van de linker foto en de plaats van de muurankers laat ons zien, dat veelroedige raampartijen/vensters hier voorafgaande nóg bescheidener moeten zijn geweest. Een geoefend oog kan de smeedijzeren stang achter het linker luik nog opmerken.

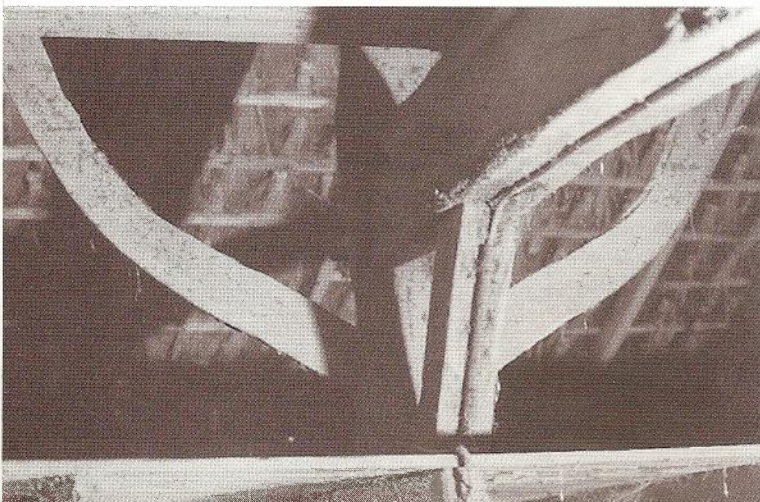


- ▲ Inderdaad de eerste hoeve als de toerist Bronkhorst aandoet en wel aan de rechterhand. We zien hier een min of meer oorspronkelijke positie van de zijgevel. Vergeet niet... hoeveel bouwfasen zijn hiervoor geweest? Eens na een herstel zijn er een tweetal drieruuts betonvensterstjes geplaatst. Het is materiaal van het moderne bouwen en drukt ook een tijdstempel op het gebruik van de hoeve. Achter zien we het dak opgelicht, de muur naar buiten uitgebouwd om ruimte voor de zgn. Endkamer (seniorenkamer) te creëren. Een bescheiden woonplaats met stookruimte naast de deel.



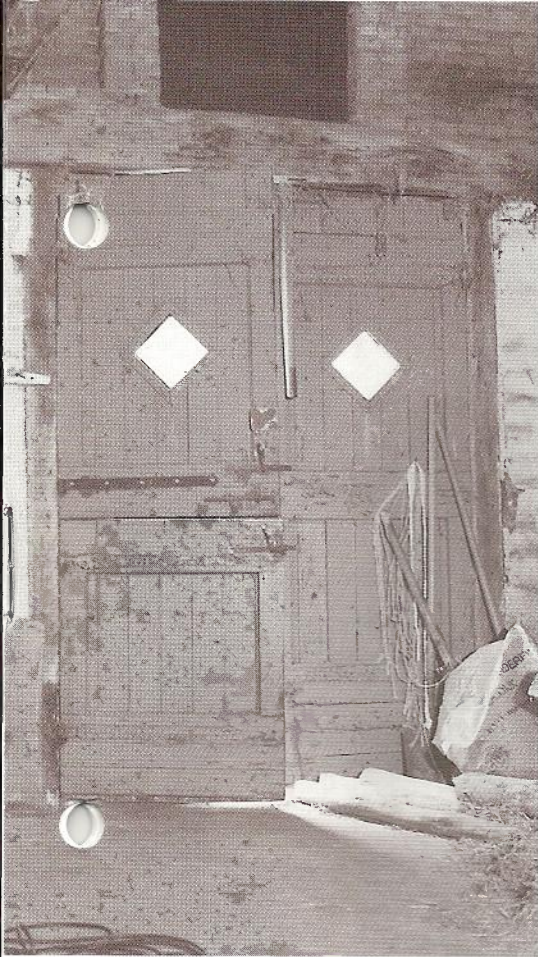
- ◀ De afgezaagde gebintpoot midden op de deel met de natuurlijke krommer(s). De zgn. 'stekrij' waar de hilde op rust is vervangen voor een stalen balk met kettingen voor de veestand. Eens was deze stalen balk van eiken met gaten voor reppels, waar de koeien tussen stonden. We zien de grens van pannen met ertussen strodokken en de rietdeken in de top van het dak.

(Detail ▼)

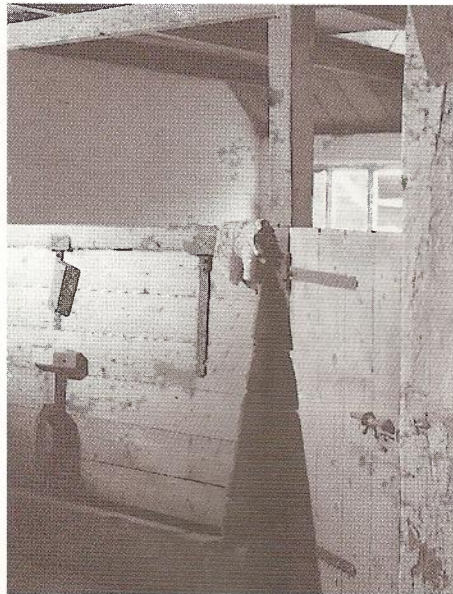


► Nog steeds het eerlijkste metselwerk van agrarisch Bronkhorst. De donkere stenen zijn van de oorspronkelijke achtergevel en de vlechtingen zijn nog behouden gebleven. Er is in een zachtere vechtmaat steen gebouwd. Het nieuwere werk is deel van vechtmaat en aangevuld met een waalfmaat steen tot onder de windveer.

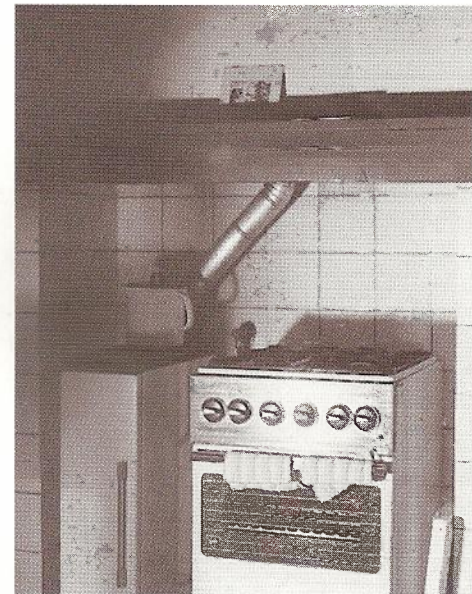
- ◀ De spreiband aan beide zijden en het vierkant is compleet. Een pracht bouwkundige constructie.



◀ De niendeuren met aan één zijde een boven- en onderdeur. Twee ruitjes op de punt geplaatst brachten nog een streep licht op de deel. De wijze van plaatsing en verankering middels smeedijzeren ankers wijst op een mogelijke vervanging van een vakwerkconstructie. Hebben wij hier te maken met een ingemetseld/hergebruik van eens een vakwerkconstructie?



▲ Eens het varkenshok -ook wel 'kot' genoemd- op de deel met aan de voorzijde een kantelklep om de voertrog te vullen, waarna alle beesten tegelijk kunnen vreten.



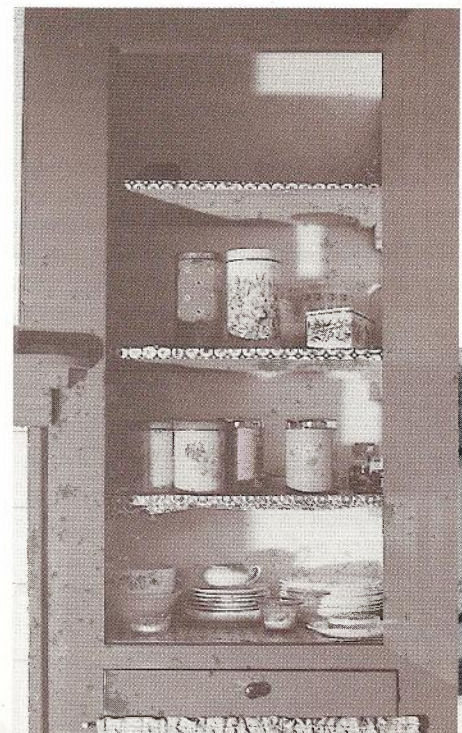
▲ Het bescheiden stookplaatsje van de zgn. endkamer, ontstaan in 1880 en in de loop der jaren hebben hier diverse kachels gestaan. In 1972 kwam er aardgas in Bronkhorst en Henne liet een aardgasformuis met een bescheiden keukenkacheltje plaatsen. De bordes rond de bozemrand waren reeds ingepakt.



Een eerste Bruijnzeelkeukentje met terrazzo spoelbak en aanrecht. Later kwam Ocriet in de jaren zestig van de vorige eeuw en weer later het 'RVS' RoestVastStaal... Kennen we het nog? Hierboven een eerste huurboilertje op elektriciteit. Ze noemen het klantenbinding en je kon 'm op afbetaling kopen. Kennen we de VIM-bus nog? Twee generaties verder zeggen ze... waar hebben wij het over.



▲ Agrarisch leven... een ladekastje, commodekastje uit het midden van de 19e eeuw, de klompen en de vlegel staan klaar om aan de arbeid te gaan. Een zeef om kaf en koren te scheiden, de steektrap naar de zolder, eerlijke fotografie.



Naast het stookplaatsje van de endkamer een keukenkastje met bussen en servies. Uit het leven gegrepen in prachtig ossebloed-rood geschilderd.



Vroeger was al dat fruit voor de zgn. 'belaar' op zolder en in de weck, thans in de diepvries. Een peer, een appel en dan denk je aan een notarisappel en natuurlijk een walnoot. Achter de boerderij, aan de zijgevel op het noordwesten is er plaats voor de moestuin en aan de achterzijde -een iets nieuwere gevel- stonden na de laatste aanpassing van de veestand tot 6 koeien! Zelfs een redelijke gierkelder is aan de grup gebouwd met een uitloop naar achteren en de vaste mest moest in de kruiwagen op de mestvaalt gebracht worden, direct naast de moestuin. Henne dacht zeker in een economisch gebruik van zijn perceel en ook niet te ver (heen en weer) kruien met de vaste mest.

Achter de boerderij staan de kippen- en varkenshokken. Rond 1950 woonden hier totaal 6 koeien, pakweg 25 mestvarkens en nog eens 300 kippen. Stap voor stap leverde Henne wat levende have in en met de jaren kwam de AOW ook om de hoek kijken... Kippen heeft hij nog lang gehouden.

Als we de voorgevel onder de loupe nemen, zien we een vrij 'modern' kozijn uit het laatste kwart van de 19e eeuw (kozijn ietsje ouder als het raam) een zespenter, zesruits schuifvenster met een sponning voor de luiken in gesloten stand. Pakweg een eeuw eerder zal hier waarschijnlijk een 16 of 24 ruits in roeden verdeelde raampartij hebben gezeten, een smeedijzeren stang kon over de luiken diagonaal geplaatst worden en een pen met een zgn. veersluiting zorgde voor een degelijke afsluiting door het kozijn heen. Het smeedijzer is nog behouden gebleven en stamt duidelijk van aanvang 19e eeuw.

Boven de raampartij zien we een bescheiden, eenvoudige rollaag en dit kan wijzen op een aanpassing in de laatste kwart van de 19e eeuw. Boven het grote raam van de kamer zien we een zgn. 'koeieoog', dit bracht wat daglicht op de bergzolder boven de voorkamer. Dit waren vroeger ovale lichtopeningen door een interieurmuur of houten wand en het bracht daglicht 'verder'. Ook het 'Huijs Ophemert' had in 1996 nog een dergelijk venstertje.

De rechter raampartij en venster, achter de walnoot op de foto is van gelijke aard. Dat dit hier nu geplaatst is wijst op een renovatie in waarschijnlijk de periode 1880 of later. De grootvader van Henne kocht het pand en voorafgaande deze tijd zal hier ongetwijfeld een kleiner venster van een opkamer boven een kelder hebben gezeten. Er is inderdaad eerlijk verbouwd en er is sprake van een ontwikkeling. Naast de eenvoudige ingang deur zonder bovenlicht zien we een typisch Bronkhorster venstertje met twee ruitjes. Een dergelijk venster komen wij meer in Bronkhorst tegen o.a. in de winkel van destijds mevr. Gordinou de Gouberville eveneens aan de Onderstraat nr 5. Juist... ongetwijfeld werk van de plaatselijke stadstimmerman.

Bij het ontmantelen van de boerderij, voorafgaande de restauratie komen we misschien nog wel vakwerkconstructies of hergebruikt eiken tegen van na de grote stadsbrand van 1770. In deze hoek van Bronkhorst zijn enige boerderijen in dat jaar afgebrand. Zo'n huis geeft dan ongetwijfeld constructieve sporen van een eerdere leemgepleisterde gevel te zien indien gebruikt. Met zgn. dendrochronologisch onderzoek kunnen wij hout-

elementen tot nagenoeg het jaar van de kap herleiden middels een jaarringenonderzoek of de C14 koolstofmethode. Onbekendheid is natuurlijk een eventueel hergebruik van eiken delen van een eerder gesloopt pand. De restauratie kan bouwkundige verrassingen opleveren... Ik constateer dat de voorgevel mogelijk rond 1880 een onderhoudsbeurt van de stadsmetselaar en evenzo timmerman heeft gehad.

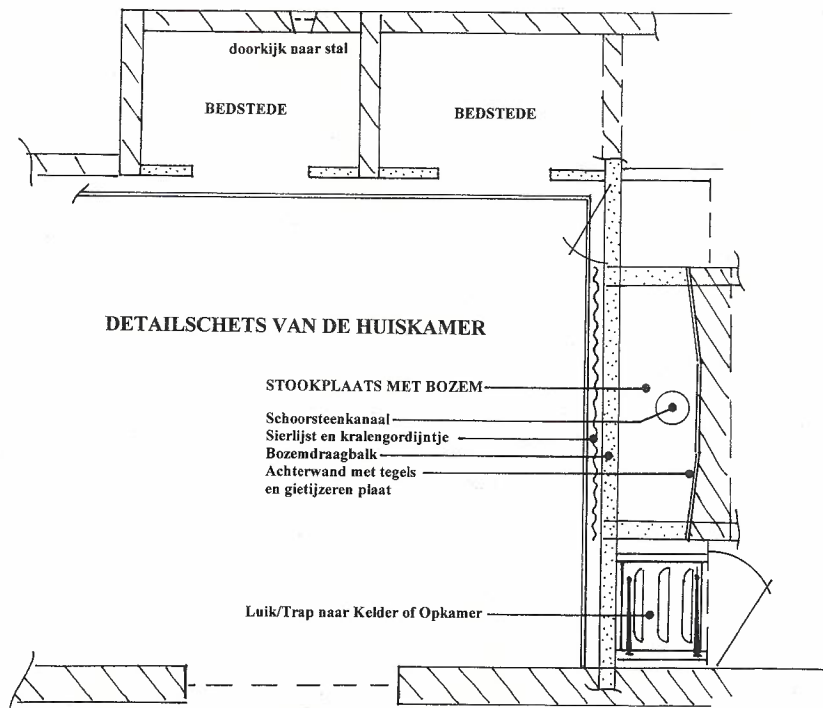
De achtergevel lijkt me ouder en waarschijnlijk hebben meteorologische invloeden ook hier een slijtageproces beïnvloed (regen- of zgn. weerkant)

Aan de achtergevel zit een unieke zgn. Endskamer voor een seniorenhuisvesting, einde 19e eeuw gebouwd en aan de straatzijde (zuid) is een nieuwere muur gemonteerd, die trouwens sterke gelijkenis heeft met de voorgevel. Tegen deze muur waren tot 1930 bedsteden geplaatst, deze zijn pakweg 70 jaar geleden verwijderd en binnen werd ietsje meer vloeroppervlak geschapen. De binnenmuur aan de deelszijde is ook een ietsje naar buiten geplaatst en in het keukenhoekje is met de jaren de geteerde achterzijde van de stookplaats uit 1880 vervangen voor een bescheiden witte tegelwand van 15x15 cm tegels en deze zitten er nu nog.

Staan we voor de smalle zgn. naar binnen draaiende niendeuren van de achtergevel dan zien we een aanvang 19e eeuwse kern van de hoeve in vechtfootmaat stenen. Boven de ronde toog van deze niendeuren een uitneembaar hooiluik, wat met een paar eenvoudige wervels te sluiten is. Aan de linker zijde een deur achter de grup om de koemest uit te rijden en aan de rechter zijde een vrij zwaar vierruits kozijn en venster voor daglicht in de seniorenhuisvesting. Later komen we hier nog op terug. Het zou een hergebruikt kozijn geweest kunnen zijn, dat twee ruiten verkleind is.

Beide dakvlakken zijn in de loop der eeuwen verhoogd, aan de Onderstraat zijde om meer stahoogte in deze extra woonkamer te creëren en de vlechtingen zijn eens aangepast op goede hoogte en aan de schuur- cq mestvaaltzijde zien we een duidelijke verbouwing en eveneens verhoging boven de vlechtingen te zien. Dit zijn prachtige- en eerlijke littekens van verbouwingen. Aan de deelszijde komen we straks nog even terug op deze verbouwingen. Een zgn. verlengde 'knelplank' onder het riet verraadt eveneens de verhoging van het dakvlak, want er moest een stukje verlengd worden.

Oorspronkelijke plaats van stookplaats en bedsteden



Kom binnen

Johanna Harmsen-Scholten, zuster van wijlen Henne en haar zoon Henk leiden mij rond in het pand, dat binnen straalt van eerlijke eenvoud en... toch is Henne ook met zijn tijd meegegaan!

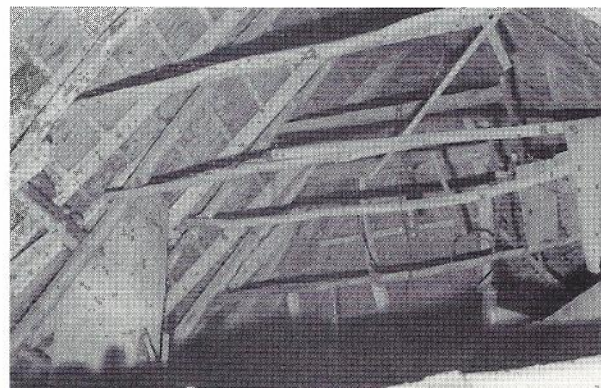
Weten we nog, dat de PGEM (Provinciale Geldersche Electriciteits Maatschappij) destijds aan klantenbinding deed om elektrische boiler-tjes bij haar afnemers op te hangen? Ook hier een zgn. Inventum van de jaren zestig van de vorige eeuw. Vele lezers van dit blad kennen deze tijd van hun jeugd en sla nu eens een generatie over... ónze jeugd denkt... 'waar hebben we het over'? De keuken heeft aldus warm en koud stromend water en was voor Henne meer een afwaskeuken, want koken deed hij in de zgn. Endskamer aan de achterzijde/Onderstraat zijde van de boerderij. Dit zien we aan de hand van de prachtige foto's van de hoeve. Je zou ze bijna een plaatsje in het Jopie Huisman museum in Workum gunnen, uit het agrarisch leven gegrepen. Niet iedereen krijgt de gelegenheid dit unieke monument te bezichtigen, vandaar dat wij voor de HVS-leden dit mooie document van de tijd op papier vastleggen.

Het was vroeger dus met de deur in huis vallen. Boven deze voordeur gezien de eenvoud van de hoeve geen uitgesneden levensboom en voor de generatie geboren na de wederopbouw van de Tweede Wereldoorlog, groot geworden met Brinta en vreselijke levertraan is het veelal echt bukken! Tussen het klompenhok, later wasplaats met Bruijnzeel keukentje en de voorkamer een prachtige authentieke bossing deur in smeedijzeren gehengen. Een half stapje omhoog en we staan in deze kamer. Deze verhogingen zijn vooral bedoeld om vocht van buiten de boerderij naar de lagere gedeelten te leiden. Vergeet niet... optrekkend vocht in herfst en winter, water van de wasplaats en vooral overstromingswater van de rivier de IJssel!

In de Zwerfsteen nr. 99/4 is dat zeer goed uitgelegd door Daan van der Kolk. De generatie van thans pakweg 60 jaar en ouder kent dit alleen van zeer jeugdige jaren of het is hun in het geheel voorbij gegaan. Zeg maar gerust... Bronkhorst en vooral de randbebouwing was in de winterperiode met hoge IJssel waterstand nat en nog eens nat!

Johanna vertelt me, dat zij de bedsteden van vroeger

Een kijkje naar de hanebalken van de zolder boven de voorkamer. We zien dat er veel natuurlijk rondhout cq gekleefd eiken is gebruikt en links tussen twee daksporen steekt de schoorsteen door het dak. Het dak is 'op het oog' getimmerd en gebruik van een zgn. waterpas was er niet bij.



nog kende. Zij stonden haaks op de bozem van de schouw evenwijdig aan de voorgevel en waren naar de deel uitgebouwd. Het is een algemene bouwwijze en komt in meerdere boerderijen van Bronkhorst voor. We spreken natuurlijk niet alleen van Bronkhorst, doch geheel Oost Nederland. De bozem of boezem zelf met zijn stookplaats en later plaats voor de zgn. plattebuis of hout- en kolenkachel is in vijftiger jaren van de vorige eeuw verwijderd. Ook weer een vooruitgang als we kijken met de ogen van midden vorige eeuw tot deze periode.

Wat is nu een 'bozem'?

Dit is een omlijsting van de rookkolom van het haardvuur en uitvoerig beschreven in een vorige Zwerfsteen over stookplaatsen, ontwikkeling van het open vuur via haardvuur tot de laatste kachel eronder. De omlijsting bestaat uit een zware hangende eiken balk, pakweg een meter voor de achtermuur, 2 tot 2,5m breed afhankelijk de grootte van de boerderij en het leefvertrek van het gezin. Aan de zijkant twee pakweg 1m lange identieke stukken eiken, welke met een gepende verbinding in deze voorbalk gesloten zitten en in de achterliggende muur dragen. De bozem (ook wel boezem genaamd) zou aan de voorzijde kunnen kiepen en derhalve is deze gemonteerd aan twee zware smeedijzers 'staven', die aan de plafondzijde om een zwaardere balk gebogen en gezekerd zijn. Deze balk liep parallel aan de voorzijde van de bozem en steunde aan één zijde op het eerste gebintstel en met een muuranker in de voorgevel aan de andere zijde.

Op deze wijze hebben we dus een solide hangende constructie en op deze bozem metselt men een half steens muur van veelal zachte (licht oranje tint) vechtformaat stenen, welke absoluut ongeschikt zijn voor een buitenmuur.

Deze muur is veelal met kalk gestucadoord en de rookvangbak, die op deze wijze gecreëerd is, was het begin van het rookkanaal. De bozem was mooi met sierlijsten afgewerkt en in groefjes aan de bovenzijde kunnen borden staan.

Achter het vuur was veelal een haardplaat van gietijzer geplaatst en hierboven de bekende schildpadtegels van 13x13cm. Ze konden veel rook opnemen, immers de aanslag viel niet op en aan de beide zijden van het vuur was plaats voor een decoratieve tegelwand met witte tegels (zgn. witjes) van 13x13cm. Henne heeft me eens verteld dat onder deze bozem cq schouw de bekende bloempotjes uit 3e kwart van de 19e eeuw waren geplaatst, niet in mangaan (paarsachtig grijs) doch blauw!

Laten we maar zeggen een 'Delfts blauw uiterlijk'.

Deze tegels zijn niet veel in de Achterhoek geplaatst en dit kan ook duiden op een late plaatsing. Komen we weer op het bekende jaartal 1880, dat Henne's grootvader de hoeve kocht, doch dit is een veronderstelling... Aan de Bronkhorsterweg in Keijenborg staat ook een boerderij(tje) met eens deze tegels aan de wand. Om de originaliteit weer te reconstrueren zal de bouwheer moeten zoeken in het handelscircuit.

Na 1956 is de bozem weggebroken en een schoorsteen-



Een kijkje via de spiegel op de nieuwe schoorsteenmantel met de aardgashaard ervoor. Aan de zwaardere balk boven de spiegel hangt de eiken bozem middels smeedijzers stangen bevestigd. Het komt weer terug.

mantel van zgn. IJsselstenen (drielingen) is er voor in de plaats gemetseld. Ook weer een ontwikkeling, dat moeten we niet vergeten. Hiervoor in plaats van eens het open vuur en later de buiskachel en via de heerlijke kolenkachel een aardgaskachel. Henne was met de tijd meegegaan, doch later heeft hij spijt gehad dat hij deze kern uit de boerderij heeft gehaald!

Wij kijken nu met de ogen van een huisbewoner met Centrale Verwarming en open vuur of een platte buis is dus luxe als we de CV kunnen gebruiken. In de jaren vijftig was een CV voor enkelingen, kapitaalkrachten weggelegd en van een bewerkelijke buiskachel en later iets minder bewerkelijke kolenkachel naar een regelbare gashaard, zelfs met thermostaat was een 'stookzegen'. Geen geloof meer met hout, turf en later kolen, doch eerst stadsgas en later het 'wonder uit Slochteren'. De schoorsteenmantel van nu IJsselsteentjes is typisch een uiterlijk van de ongeveer de vijftiger tot halverwege de zestiger jaren van de vorige (twintigste) eeuw. Het zijn stenen, die niets met de Gelderse IJssel te maken hebben, doch de Hollandsche IJssel. Een handzaam formaat steen en in de 17e en 18e eeuw zijn er scheepsladingen van deze stenen als ballast in de VOC (Vereenigde Oostindische Compagnie) schepen naar de Oost gegaan. Rond Afrika, Ceylon en Indonesië zien we nog bouwwerken (forten) van deze stenen staan. Tienduizenden gingen er in de min of meer lege schepen naar de Oost en zorgden voor stabiliteit van deze schepen. Thans zijn deze drielingen (klinkers) een schoonheid in de tuinen en van de minder geharde

steen zijn heel wat monumenten in mn. West Nederland en Friesland gebouwd (streken met geelbakkende klei) Bij de ontmanteling van de boerderij, deel voor deel en gedocumenteerd komen we ongetwijfeld de originele plaats van de bozem tegen. Ook de oude Bronkhorster kleuren zitten nog onder de witgeverfde balken. Her en der komen oude kleuren bij beschadigingen in zicht. Laten we hopen dat we nog wat van deze historie kunnen bewaren, want boven de woonkamer komt straks een slaapkamer en balken dienen eventueel verzaard te worden voor het nieuwe gebruik.

Opkamer

een opkamer zit altijd boven een kelderruimte en in onze streken meestal op de koelste plaats (noord - noordoost) van de boerderij. Tussen de kamer en opkamer zat een schuin luik met drie aangepaste treden naar de opkamer. Bij geopend luik pakweg 3 gemetselde treden naar beneden de kelder in. Met de eerste en de laatste optrede dus pakweg 8x 20cm hoogteverschil en vele kelders hadden in huidige maatstaven een bescheiden stahoogte. De opkamer was -bij grotere boerderijen- een ruimte voor de zondag. Gasten als dominee, pastoor en dokter werden er ontvangen. Hier was het allemaal wat kleiner en deze ruimte heeft in de loop der jaren de functie van slaapvertrek gekregen. Gelijkijdig zullen de bedsteden weggebroken zijn.

Johanna Harmsen vertelt van haar ouderlijk huis:

"tot 1956 hadden we nog twee bedsteden in het voorhuis, waarin in ook sliep. Ze stonden inderdaad haaks op de bozem en parallel aan de voorgevel. Wel waren ze uitgebouwd naar de deel in een zgn. halve steen dikte. In de bedsteden was een klein ruitje naar de deel en vader en moeder konden het vee ook gedurende de nacht controleren. Voor de bedsteden hingen groene gordijnen met de welbekende kwastjes.

Ik weet nog, dat we één opkamer hadden en in die periode is de verhoging (kelderluik) verwijderd en is er evenwijdig aan de voorgevel een binnenmuur geplaatst. Van twee bedsteden zijn we naar twee slaapkamers gegaan al moesten we natuurlijk de opkamer hiervoor inleveren. Ik trouwde uit huis en Henne bleef in het ouderlijk huis wonen.

De staander van het eerste gebint aan de zijde van de haard is afgezaagd en thans zien we nog de weggetimmerde kop met waarschijnlijk de sluitspie erachter. De voorzijde van de bedsteden is de muur geworden tussen kamer en deel en de vloer boven de kelder is verlaagd met als gevolg de kelder is verdiept en van een nieuwe klamp voorzien met een betonnen vloer. Het luik stond vroeger onder een hoek van pakweg 45 graden met drie treden en ligt thans horizontaal".

Deel

een deelTJE, want we spreken van een eenvoudige Bronkhorster hoeve, waar de tijd als het ware stil is komen te staan. Henne heeft tot 6 koeien meegebouwd in de vaart der agrarische volkeren, Henne's vader trouwens al maar groter is het nimmer geworden. Er was eenvoudig weg geen enkele reden voor, want met een deeltijdbaan kon hij het redden. Komen we op zijn deel, dan zien we aan de noordzijde plaats voor 6 koeien en

de zgn. reppels zijn nog vervangen voor iets ruimere en diervriendelijke koeienplaatsen rond 1975. Reppels zijn de eiken staken aan beider zijden van de koe, hierom een stalen ring en aan deze ring een touw, diagonaal gekruisd om de nek van de koe. Later werden de reppels vervangen door kettingen met een zgn. halsgeleider, de koe had meer bewegingsruimte op zijn stalplaats. Henne had nog een gierkelder laten maken, welke bij de restauratie definitief moet worden geleegd en volgestort met vulzand.

Aan de zuidzijde van de deel is een varkenshok geplaatst met een voertrog en een kantelmechanisme. Her en der in oude varkensschuren zien we deze methode nog wel eens. Tijdens voertijd kon Henne het voer in de trog scheppen en aansluitend een schot kantelen, waarna alle varkens gelijktijdig konden vreten. Het is een bekende methode.

Naast het varkenshok hebben wij nog een echte plé, een gemak met een rond houten dekseltje en dat allemaal nog voor de tijd van het zgn. WaterCloset, de W.C. Ik zou dit bescheiden kamertje nog fotograferen en toen bleek het rolletje vol en dat is dan weer het lot van de fotograaf. Met een nieuwe fotoronde nemen we dit mee...

Aan de achtermuur van de deel zit aan de Onderstraat-zijde dan de seniorenkamer, een soort Bronkhorster Endkamer, doch geheel in pandig. In vergelijkbare situaties is een Endkamer altijd uitgebouwd, doch hier is dit ten koste gegaan van stalruimte. Deze kamer is nog uit de jaren vóór 1900, compleet met een stookplaatsje en hier heeft dan ook de seniorenfamilie gewoond. Johanna vertelt:

"Groot- en ouders hebben hier heerlijk gewoond, tot 1930 met bedsteden aan de zijmuur. In dat jaar werden de bedsteden weggebroken en kwam dat tweeruits venstertje aan de Onderstraat. Je kon er zo leuk naar buiten kijken.

Het stookplaatsje had oorspronkelijk geen tegels, de achterwand was geteerd en later heeft mijn broer hier dan witte 15x15cm tegels laten plaatsen. Eigenlijk was het de gezelligste kamer van het huis met kijk op het stadsleven van Bronkhorst. In de loop der jaren is de kamer een beetje naar de buitenzijde van de boerderij opgeschoven, muren zijn verplaatst".

Henne heeft in de loop der jaren de stookplaats gemoderniseerd en een fornuis laten plaatsen, plus een klein smal gaskachelletje als warmte voor een bescheiden kamer. Het was allemaal in de afgelopen jaren zestig. Zien we de foto's, dan hebben we een kijkje in de keukenkast en zien we dat de tijd stil heeft gestaan.

We zien dat men vroeger heel bescheiden leefde, met de kippen van en op stok. Allemaal nog voorafgaande de tijd van electra, radio en de vierkante 'beeldbuistiran' was er nog lang niet!

Kijken we naar de constructie van de deel, dan zien we eenvoudige gebintstellen, welke natuurgevormde spreibanden (deels) hebben. Een gebintstel bestaat uit twee staanders, een ligger en schuin geplaatste schoren (korbelen). Zo'n stel staat dwars op de lengterichting van de boerderij, een zgn. hallehuis type. Bij storm zou een dergelijke rij gebintstellen dus letterlijk kunnen omwaaien... In de lengterichting waren er zware balken

verbonden over de gebintpoten, dus haaks, op 90 graden. Deze zgn. bovenplaten waren ook met een soort korbelen gezekerd (zie foto) en deze noemt men spreiband. Op deze manier was de constructie van de boerderij stormvast in het zgn. vierkant.

Een natuurlijk gevormd spreiband van een zgn. 'krommer' is uniek en zeker het behouden waard! In de oude scheepsbouw werden alleen maar natuurlijke krommers gebruikt, immers veel sterker dan gezaagde exemplaren met zwakke punten met weglappende draad van het hout en kans op scheuren of breken.

Boven de deel lagen de 'slieten' van gebint naar gebint en slieten zijn ronde- of halfronde balken van veelal naaldhout, waarop het hooi opgestast lag. Honderd balen hooi lagen nog op de slieten en na verwijdering van deze balen zijn ook de slieten weggenomen, de houtworm had ze in de loop der decennia tot bescheiden takjes gemaakt en sommigen braken spontaan af. Voorkomen is beter dan genezen en deze slietenrestanten snel tot kachelhout gemaakt.

We kijken nu dus vrij in de hooizolder en zien de met strodkoppen voorziene pannen met erboven riet in de punt van het dak met voor en achter een zgn. wolfseind met een driehoekig uilegat, lees ventilatiegat.

Toch was het dak -met deze strodkoppen voorzien- goed dicht en als bij de restauratie het restant riet en de pannen worden verwijderd, zien we een origineel sporendak van natuurlijke sporen (rondhout en eiken), dat aan beide zijden 'opgetild' is vanwege de ruimere stalruimte voor eens de zes koeien en de seniorenwoonruimte. Het is helaas niet meer de handhaven, want slaapkamers onder het beschot dak vereist nieuwe sporen, keurig in het gelid. Niet te vergeten natuurlijk warmte- en brandisolatie. In de rietdekkerswereld is het thans mogelijk onder een nieuwe rietdeken op een dakbeschot een brandvertragende deken aan te brengen. Op deze wijze komt men in aanmerking voor een gelijkstelling aan de brandpremie voor een pannendak!

Boven de voorkamer is het plafond nog in een gave staat en het 'koeieoograam' zorgt voor enig licht op zolder. Henne had er opslag van generatie op generatie en aan de daksporen hingen de pootbonen voor het volgende jaar te drogen.

Tot slot

We hopen dat u geniet van de eerlijke tijden van weleer in de foto's uitgebeeld en eerlijkheidshalve waren de foto's het waard in kleur opgenomen te worden. Dat zullen we dan mogelijk doen als de restauratie tot een eind is gekomen, maar dan zitten we toch een paar jaar in de eenentwintigste eeuw!

Schrijver dezes weet nog wel eens wat te vinden en op route kon bij enige eiken gebinten van anderhalve eeuw op de kop tikken. Twee afgezaagde poten krijgen zo weer een originele prothese en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg is er wat blij mee.

Kan iemand de bouwheer helpen aan de originele tegels om de stookplaats weer in oude luister te brengen? Het zijn de overbekende bloempotjes van rond 1875, niet in mangaan, doch blauw en in het midden van de schouw de overbekende schildpadtegels, reeds in een voorgaande Zwerfsteen beschreven.

Onderstraat 9 is de eerlijkste boerderij van Bronkhorst en... toen was er nog maar één boer in Bronkhorst, ook aan de Onderstraat en daar moeten we heel zuinig op zijn. Onze stad had veel bescheiden boerderijen voor enkele stuks geriefvee en heeft nu nog een aantal woonboerderijen, ook wel 'boerderettes' genaamd... De klok tikt voort en we zullen de komende restauratie van Henne Scholten's hoeve met belangstelling volgen, of te wel... dit artikel wordt vervolgd!



▲ Een boer heeft op de deel altijd een knutselhoekje en wel hier naast de seniorenkamer. Stoffige schapjes met gereedschap en zelfs moderne spuitbussen, werkschoenen en koetouwen. Het is allemaal écht...

Foto van de achtergevel met zijn relatief smalle niendeuren naar de deel. De 'kern' rond deze deuren is mogelijk van dieper liggende jaartallen in de 19e eeuw. Rechts zien we het opgelichte dak van de seniorenhuisvesting, compleet met vierruit venster en dit is natuurlijk zelden in een dergelijke achtergevel geplaatst, doch het behouden meer dan waard! Links zien we een opgelicht dak vanwege de nieuwe veeplaatsen van de 20ste eeuw, de zijmuur moest immers ook naar buiten geplaatst worden om meer vloeroppervlakte te creëren. Oude vlechtwerken tegen het 'nieuwere' metselwerk zijn behouden gebleven. Over de gehele gevel zien we veel zgn. weersinvloeden in de steen en o.a. uitgespoelde klei- en kalk voegen. Ook sluipwespen schijnen de voegen voor hun nestmateriaal en nestplaats te gebruiken. De niendeuren hebben een brede 45 graden geplaatste waterdorpel en boven de gemetselde ronde toog een uitneembaar luik van de hooizolder.

